

המשפט המבוים תשפ"א: תקציר האירוע

אחריות עורכי דין להפרות זכויות אדם כתוצאה משירות משפטי שהעניקו ללקוח

המשפט המבוים לשנה"ל תשפ"א יעסוק באחריות המשפטית של שומרי סף, ובראשם עורכי דין, לפגיעה חמורה שנגרמה לצד שלישי כתוצאה מפעולת לקוחותיהם בגינה קיבלו ייעוץ או ייצוג משפטי. במקרה הנדון נתבע משרד עורכי דין ישראלי לפצות אזרחית זרה שנפגעה מפעולתם של שני לקוחות של המשרד, וטענתה היא **שהיה על עורכי הדין נותני השירות לצפות את הפגיעה ולהימנע ממתן השירות המשפטי שהוביל לנזק שנגרם לה או לנזק פעולות יזומות אחרות במטרה לוודא שהשירות המשפטי לא יוביל לאותה פגיעה.**

המקרה שיידון הוא ערעור אזרחי לבית המשפט העליון על פסק דינו של בית משפט מחוזי, **שדחה על הסף את תביעתה של לוריאנה מרקו, סטודנטית למשפטים באלבניה, שהיא גם פעילת זכויות אדם הפועלת להגנה על פליטים ומבקשי מקלט המצויים בשטח המדינה.** לוריאנה הייתה נתונה למעקב אלקטרוני משך מספר שבועות, באמצעות תוכנת רוגלה (להלן: "תוכנת הרוגלה" או "התוכנה") שהוחדרה לטלפון שלה על-ידי **מיליציה אזרחית לאומנית** הפועלת באלבניה (להלן: "המיליציה") וידועה כבעלת קשרים הדוקים עם מגזר ההייטק במדינה. התוכנה הועברה למיליציה כחלק מפעילותה העסקית השוטפת של חברת Tech-Alb Ltd. (להלן: "חברת Tech-Alb") אשר רכשה לאחרונה את התוכנה מחברה ישראלית ששמה Civilian Surveillance & Intelligence (להלן: "חברו CSI"). חברת Tech-Alb מצויה בבעלות ובניהול "גנרלים" ששירתו עד לפני מספר שנים בצבא אלבניה. אחד מבעלי המניות המשמעותיים של חברת Tech-Alb ידוע כתורם משמעותי של המיליציה. בעיתונות האלבנית התפרסמו בתקופה האחרונה ידיעות בדבר רכישת התוכנה, סגולותיה, וכן רצונה של Tech-Alb להפיצה לגורמים עסקיים ואזרחיים שונים.

במהלך שנת 2018, כאשר שבה לוריאנה מפעילות במחנה בו שהו מבקשי מקלט, היא נחטפה ונכלאה למספר ימים על-ידי חברי המיליציה. במהלך תקופת כליאתה היא עונתה ואוימה על-ידי חברי המיליציה, וזאת במטרה להניא אותה מסיוע למבקשי מקלט. בעקבות אירועים אלו מצאה עצמה לוריאנה מרותקת לכיסא גלגלים בשל פגיעה חמורה בפלג גופה התחתון, שנגרמה מהעינויים ותנאי כליאתה. האירועים האמורים אף השאירו חותם על נפשה של לוריאנה, הסובלת כיום מתסמונת פוסט-טראומטית (PTSD).

לאחר שחרורה גילתה לוריאנה באמצעות ידיד כי בטלפון שלה הושלתה תוכנת הרוגלה המדוברת. לוריאנה החליטה להגיש תביעה לפיצוי על פגיעה בחירותה ובפרטיותה נגד משרד עורכי הדין הישראלי - "לרר, הררי, לבנה ושות'י" (להלן: "המשרד"), וזאת לאור השירותים שהעניק המשרד לשני לקוחות.

הלקוח הראשון הוא מר יצחק ממרן, איש עסקים ואזרח ישראלי, שפנה למשרד בחודש מאי 2017. השירות אותו ביקש היה סיוע בהעברת כספים למימון וניהול פרויקט של חברת Tech-Alb האלבנית. עו"ד ניסן, שותף צעיר במשרד, ביצע את הפעולה עבור מר ממרן. במהלך העסקה, ובכדי למלא את חובת "הכר את הלקוח" המוטלת על המשרד מכוח **סעיף 2 לצו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, ניהול רישומים של נותן שירות עסקי למניעת הלבנת הון ומימון טרור), תשע"ה-2014** (להלן: "צו איסור הלבנת הון"), ביקש עו"ד ניסן ממר מימן למלא את הפרטים הנדרשים לפי "טופס הכרת לקוח" הקבוע בתוספת הראשונה לצו איסור הלבנת הון.

הלקוח השני הוא חברת CSI שפיתחה את תוכנת הרוג'לה, אותה הייתה מעוניינת למכור בחו"ל, בין היתר לחברת Tech-Alb האלבנית. משרד עורכי הדין התבקש בחודש אוקטובר 2017 להכין הסכם התקשרות בין CSI לבין Tech-Alb לשם מכירת התוכנה. עו"ד לבנה, שותפה בכירה במשרד, שעבדה במשך שנים במשרד הביטחון, ייצגה את CSI בהתקשרות זו, וטיפלה בקבלת כל הרישיונות הדרושים על פי הדין הישראלי לשם יצוא התוכנה. בתוך כך, עו"ד לבנה הייתה חתומה על המסמכים הנדרשים לשם קבלת הרישיונות, אותם הגישה לרשויות הישראליות מטעם חברת CSI.

התוכנה שפותחה על-ידי חברת CSI מאפשרת, בין היתר, לחדור לטלפונים ניידים ולבצע מעקב אחר המשתמש בנייד לזיהוי המקום בו הוא נמצא, וכן היא מאפשרת לצלם את הסביבה בה הוא שוהה. בשנתיים האחרונות התפרסמו מספר כתבות ביקורתיות כלפי החברה בעיתונות בישראל ובעולם, בהן סוקרו מקרים של מכירת התוכנה לממשלות ולגופים אחרים בחו"ל, ואשר הובילו לפגיעה בזכויותיהם של פעילי זכויות אדם במדינות אלו על ידי ממשלות זרות וגופים הקשורים להן.

תביעה כספית שהוגשה על ידי אזרח מדינת ניגריה כנגד חברת CSI בבית המשפט המחוזי בירושלים ב 2016, לפיצוי על פגיעה בפרטיותו שנגרמה בעקבות השימוש בתוכנה - נדחתה על בסיס נימוקים פרוצדורליים וראייתיים. תביעות כספיות דומות שהוגשו נגד חברת CSI ובהן נטען על פגיעה בזכויות אדם בגין שימוש בתוכנה נדחו גם הן על בסיס נימוקים דומים.

לתובעת נודע, **שהממונה על שירות עסקי** במשרד המשפטים קבעה, כי במסגרת הליך "הכר את הלקוח" שביצע עו"ד ניסן אל מול מר ממרן, לא מולאו במלואן הוראות צו איסור הלבנת הון. לעמדת הממונה היה על עו"ד ניסן לדרוש ממר ממרן ליתן תיאור מפורט יותר לגבי חברת Tech-Alb, ובכלל זה פרטים בדבר בעלי השליטה בתאגיד, מטרת הפעילות בתאגיד והעיסקה. בפועלו כאמור, הפר עו"ד ניסן את הוראות סעיף 2 לצו איסור הלבנת הון. בהחלטתה ציינה הממונה שעו"ד ניסן לא ערך בחינת סיכון להלבנת הון ומימון טרור כנדרש לפי סעיף 2(ג) לצו איסור הלבנת הון, ובפרט את היות העסקה לכאורה בעלת סיכון גבוה משנעשתה מול גורם באלבניה, שנכללה במועד מתן השירות המשפטי ברשימת המדינות המנויות בסעיף 1 לתוספת השנייה לצו איסור הלבנת הון. כתוצאה מכך הוטל על המשרד עיצום כספי מכוח **סעיף 14(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000**.

בתביעתה של לוריאנה מרקו נטען, כי הצטברות הנסיבות במקרה זה, ובכללן המוניטין של חברת CSI, ידיעת עורכי הדין כי תביעות קודמות שהוגשו נגד החברה נדחו על בסיס טענות פרוצדורליות וראייתיות, הביקורת שפורסמה כלפי חברת CSI במדיה בשנתיים האחרונות, והמידע לגבי מצב זכויות מבקשי מקלט באלבניה, חייבו את משרד עורכי הדין לנקוט צעדים ופעולות **בכדי לוודא שהתוכנה לא תשמש לפגיעה בזכויות אדם בסיסיות**, ובהיעדרם - להימנע ממתן השירות המשפטי. זאת, במיוחד לאור נסיבות העיסקה בין ממרן לחברת Tech-Alb, במסגרתה הועברו כספים למימון וניהול הפרויקט של החברה האלבנית.

לטענת התובעת, צירוף הנסיבות שאפפו את שתי הפעולות הללו, היו אמורות להוביל את משרד עורכי הדין לצפות שתיגרם פגיעה בזכויות האדם לצדדים שלישיים. אף שכל לקוח יוצג על ידי עורך דין אחר במשרד, ואף שחלפו מספר חודשים בין ביצוע העסקאות, הן התבצעו תחת אותה המחלקה במשרד עורכי הדין, היה ביניהן קשר מהותי, ובשתייהן הייתה מעורבת חברת Tech-Alb האלבנית.

משרד עורכי הדין דוחה מכל וכל את הטענות לאחריותו לפגיעה שנגרמה ללוריאנה מרקו. לגרסתו, אין לקבוע בנסיבות אלו אחריות משפטית-אזרחית על עורכי דין, שכן מדובר בהצבת נורמת התנהגות שציבור עורכי הדין לא יוכל ואף אינו צריך לעמוד בה. לטענת המשרד, עסקת היצוא עמדה בכל התנאים הנדרשים על-פי **חוק הפיקוח על יצוא בטחוני, התשס"ז-2007** ועל פי הוראות הסדר וסאנאר, והתקבל אישורו של משרד הכלכלה לעסקת היצוא מכוח **צו היבוא והיצוא (פיקוח על יצוא טובין, שירותים וטכנולוגיה דו-שימושיים) תשס"ו-2006**. לטענת המשרד, אין להטיל על עורכי הדין נטל לבחון לעומק את מצב זכויות האדם במדינה זרה, את מערכת הקשרים בין לקוחות המשרד לגורמים שלישיים, ואת מידת עמידתה של מדינה זרה בנורמות הבינלאומיות בדבר זכויות פליטים ומבקשי מקלט.

עוד טוען המשרד, שאין לקשור בין שתי הפעולות בגינן נדרש השירות המשפטי, מה גם שאלו בוצעו על-ידי עורכי דין שונים ובהפרש זמן. לטענתו, הטלת אחריות על עורכי דין בנסיבות אלו לגרימת נזק לצדדים שלישיים היא הרחבה בלתי סבירה של רעיון "שומרי הסף", והיא תפגע באינטרס הציבורי לאפשר סחר בינלאומי וכן תפגע בזכות לייצוג וייעוץ משפטי ובחובת הסודיות של עורך הדין.

בית המשפט המחוזי דחה את תביעתה של לוריאנה על הסף, בקבעו כי על פני הדברים לא התגבשה עילת תביעה נזיקית נגד משרד עורכי הדין. בית המשפט נימק את דחייתו בכך שהמסכת העובדתית הנטענת בכתב התביעה, גם אם תוכח, ו לא מעידה על קיומה של חובת זהירות של משרד עורכי הדין כלפי התובעת. זאת, לאור העובדה שלא נטען בפניו שהתקיים קשר כלשהו בין משרד עורכי הדין לנתבעת, ואף לא נטען קיומו של קשר כלשהו בין המשרד למיליציה האלבנית. לאור האמור, הגישה לוריאנה ערעור לבית המשפט העליון בבקשה להפוך את החלטת בית המשפט המחוזי ולקבוע כי הדחייה על הסף הייתה מוטעית ואינה יכולה לעמוד.